



**Bygherrerapport for VMÅ 2415 Klovenhøj
Hustomter fra ældre jernalder
Ved: Mag. art. Niels Terkildsen**



Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Landskabet og kulturhistorien	3
3. Udgravningsmetode	4
4. Undersøgelsens resultater	4
5. Faktuelle oplysninger	7
6. Litteratur	8

1. Indledning

I forbindelse med en planlagt råstofindvinding nær Vindblæs blev der fra Vesthimmerlands Museums side foretaget prøvegravning på det berørte område. Ved prøvegravning fandt man et stort antal stolpehuller samt en mindre stenlægning. På det tilstødende areal mod syd havde man i 1985-1986 derudover undersøgt hustomter fra ældre jernalder. Det blev derfor besluttet, at der skulle foretages en regulær arkæologisk undersøgelse af det berørte areal.

Prøvegravningen blev foretaget i maj 2004 af museumsinspektør Bjarne H. Nielsen. De arkæologiske undersøgelser strakte sig fra marts 2005 til juli 2005. I udgravningen deltog stud.mag. Erling Mario Madsen, mag.art. Benita Clemmensen og mag.art. Niels Terkildsen.

Bygherre var Oudrup Stenleje A/S. Den arkæologiske undersøgelse er finansieret af bygherren i henhold til museumslovens §27, stk. 4, af Kulturarvstyrelsen (KUAS) i henhold til museumslovens §27, stk. 6 samt af Vesthimmerlands Museum (VMÅ). Lodsejer er Søren Grønhøj. Muldafrømningen blev foretaget af Oudrup Stenleje A/S.

2. Landskabet og kulturhistorien

Den undersøgte lokalitet ligger ca. 1,5 km øst for Vindblæs (se vedlagte kort). Der blev udgravet to felter på lokaliteten. Felt 2 lå på den nordvestligste del af et mindre plateau. På samme plateau ligger også gravhøjen Klovenhøj øst for udgravningen. Nord for felt 2 falder terrænet jævnt. Men mod vest er der et kraftigt fald ned mod felt 1. Syd for felt 2 er der i dag et stort krater efter grusindvinding i 80'erne. Felt 1 lå på et lille afgrænset plateau ca. 30 m vest for felt 2. Nord, syd og vest for feltet falder terrænet jævnt.



Figur 1: Udsigt fra Klovenhøj-udgravningen mod vest

Arealet hvorpå Klovenhøj-udgravningen er placeret er udlagt som kulturarvsareal (arealet er markeret med en rød streg på det vedlagte kort. På kortet kan man også se alle registrerede fortidsminder i området.). Et kulturarvsareal er et område, hvor der forekommer særligt bevaringsværdige arkæologiske lokaliteter. Arealet er især præget af en meget høj forekomst af gravhøje fra henholdsvis bondestenalderen og bronzealderen. Derudover er der også registreret bopladser fra både sten-, bronze- og jernalder.

I 1985 og 1986 blev der på det tilstødende areal mod syd udgravet seks langhuse fra yngre førromersk jernalder (100 f.Kr. – år 0). Bevaringsforholdene for disse huse var vældigt gode, der var bevaret gulvlag i hustomterne, og der blev registreret omfangsrige stenbrolægninger. Derudover blev der udgravet otte urnegrave fra sen bronzealder eller tidlig jernalder (600-400 f.Kr.). Udgravningerne blev foretaget af Aalborg Historiske Museum.

3. Udgravningsmetode

En arkæologisk udgravning foregår ved den måde, at man starter med at rømme muldlaget af, i dette tilfælde med en gravemaskine. Når muldlaget er væk, er det muligt at se spor efter de forhistoriske anlæg. De fremstår som mørke pletter og plamager i den lyse undergrund. Dette er sporene efter de huller, som vore forfædre gravede til f.eks. husstolper, affald og brønde. Alle anlæg bliver målt ind og tegnet i et fast målestoksforhold som oftest 1:50. Udvalgte anlæg blev snittet med skovl og graveske, hvilket vil sige, at den ene halvdel af anlægget graves væk, hvorved dybden og formen kan registreres. Alle snittede anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:20. Alle anlæg blev topnivelleret, og alle snittede anlæg blev desuden bundnivelleret. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved det var muligt at lave en nøjagtig geografisk placering af de udgravede felter.

4. Undersøgelsens resultater

Der blev fundet spor efter 18 langhuse og syv småhuse fra ældre førromersk jernalder til ældre romersk jernalder (500 f.Kr. – 200 e.Kr.). Derudover blev der registreret en del gruber samt en brønd.

Jernalderen

Jernalderen strækker sig fra 500 f.Kr. fødsel til 1050 e.Kr. (vikingetiden er en del af yngre jernalder) og er opdelt i ældre jernalder (500 f.Kr. – 400 e.Kr.) og yngre jernalder (400 e.Kr. – 1050 e.Kr.). Alle anlæg fra Klovenhøj stammer fra ældre jernalder.

Samfundet var i ældre jernalder et landbrugssamfund. De vigtigste kornsorter var byg, emmer og enkorn. Den almindeligste bebyggelsesstruktur i ældre jernalder er, at man bor på enkeltgårde, som består af et langhus med et eller flere småhuse tilknyttet. Langhusene har typisk været opdelt i to dele, en beboelsesdel – normalt mod vest, og en stald – som oftest mod øst.

Felt 1 var ca. 1200 m². Her blev registreret tomterne af et langhus og et småhus. Der blev ikke gjort fund af daterende genstande i husene, men pga. deres type er de sandsynligvis fra ældre jernalder. Derudover blev der undersøgt et felt på ca. 1000 m² (felt 2), og her blev registreret tomterne efter 17 langhuse og seks småhuse (se vedlagte oversigtstegning). Da disse 23 huse

lå inden for et så begrænset areal, var det naturligvis ganske vanskeligt at udskille det enkelte hus fra de øvrige, men det var heldigvis ikke helt umuligt. Det ældste hus i udgravningen er det lilla hus med væggrøft i den nordlige del af feltet. Huset er fra ældre førromersk jernalder (ca. 300 f.Kr.). Hovedparten af de øvrige huse i feltet er fra yngre førromersk jernalder og ældre romersk jernalder (ca. 200 f.Kr. – ca. 100 e.Kr.) Disse huse er alle dateret ud fra udformningen af hustomterne samt ud fra skår fra lerkar, som er fundet på pladsen. Det har dog ikke været muligt præcist at datere alle hustomterne, og det er muligt at enkelte af dem skal dateres til ældre førromersk jernalder ligesom det lilla hus med væggrøft.

Husene repræsenterer sandsynligvis en til to gårde, som igennem århundreder bliver opført på samme sted. Det er lidt usædvanligt at se så mange husudskiftninger på samme sted, som det er tilfældet på Klovenhøj. Normalt ser man blot en til tre udskiftninger af et hus på den samme beliggenhed, derefter vælger man at opføre sit hus lidt væk fra det gamle.

Som nævnt blev der i 1985-1986 udgravet seks hustomter umiddelbart syd for Klovenhøj-udgravningen. Her var der meget gode bevaringsforhold med gulvlag og stenlægninger. Det samme gjorde sig desværre ikke gældende ved 2005-udgravningen. Både gulvlag og stenlægninger var forsvundet i forbindelse med de sidste 20 års dyrkning af arealet, og det eneste, der var tilbage, var sporene, efter hvor husenes stolper har stået.

Af væsentlige genstande som blev fundet i udgravningen var bl.a. et stort lerkar fra yngre førromersk jernalder (100 f.Kr. – år 0). Karret blev fundet nedsat med bunden opad. Bunden af karret manglede dog og er sandsynligvis blevet fjernet ved pløjning.



Figur 2: Stort lerkar med bunden i vejret



Figur 3: Udgravning af lerkar

Der blev også fundet en del dyreknogeter på pladsen. Årsagen til, at disse dyreknogeter stadig var bevarede er, at man sandsynligvis har haft kridtgulve i husene, og tilførelsen af denne kridt har betydet, at jorden er blevet så kalkholdig (basisk), at knoglerne ikke er blevet nedbrudt. Derudover blev der fundet to dobbeltkværne i udgravningen. Det er skubbekværne med to slidflader. Da den ene side af kværnen blev ubrugelig til grutning, vendte man den om og brugte en anden side. Det normale i jernalderen var, at når en side på en kværnsten blev nedslidt, kasserede man kværnen og tog en ny i brug. Ved Klovenhøj har man altså brugt to sider af stenene, dette kunne tyde på, at der har været mangel på større marksten i området, hvorfor man har udnyttet sine kværnsten til det yderste.



Figur 4: Dobbeltkværn

5. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.:	VMÅ 2415 Klovenhøj
Sogn, herred, amt:	Oudrup, Slet, Aalborg
Dansk kulturhistorisk Centralregister:	12.07.09, sb 136
Bygherre:	Oudrup Stenleje ApS, Vesterkærvej 68 9670 Løgstør
Lodsejer:	Søren Grønhøj, Årsvej 136, 9670 Løgstør
Samlet areal:	Ca. 2200 m ²
Muldafrømning:	Oudrup Stenleje ApS
Deltagere i udgravningen:	Stud.mag. Erling Mario Madsen, mag.art. Benita Clemmensen, mag.art. Niels Terkildsen

Dokumentationsmaterialet bestående af beretning, tegninger, fund, fotos m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum, Søndergade 44, 9600 Aars.

Undersøgelsen er betalt af bygherren, Kulturarvstyrelsen samt Vesthimmerlands Museum.

6. Litteratur

I det følgende vil der blive foreslået litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om den nævnte periode.

Jensen, Jørgen: Danmarks Oldtid bd. 3, 2003.
Danmarkshistorien, Jernalderen. Forlaget Sesam.